

Materiały

BILANS DZIAŁALNOŚCI EUROPEJSKIEJ WSPÓLNOTY GOSPODARCZEJ ZA ROK 1963 I PIERWSZE PÓŁROCZE 1964 R.

Klimat, jaki panował w r. 1963 i na początku 1964 r. w stosunkach między krajami EWG, nie sprzyjał postępowi procesu integracji. Zerwanie przez Francję rokowań o przystąpienie Anglii do Wspólnoty (w styczniu r. 1963), odrzucenie przez NRF propozycji obniżenia cen zboża oraz brak chęci do ustępstw zarówno ze strony NRF, jak i Francji, w tej sprawie, mającej zasadnicze znaczenie dla postępu integracji gospodarczej, wreszcie tendencje inflacyjne powstałe we Francji i Włoszech (później i w Holandii), grożące zachwianiem równowagi gospodarczej również pozostałym krajom EWG, wytworzyło atmosferę wzajemnej nieufności i niechęci między partnerami Wspólnoty.

Pewne zmiany w tym względzie nastąpiły w ciągu 1964 r. Na początku tego roku Rada Ministrów ustaliła metody współpracy w zakresie wspólnej polityki gospodarczej, zainteresowała się zakłóceniami w gospodarce Francji i Włoch, wydała odpowiednie zalecenia w interesie Wspólnoty. Najważniejszym jednak wydarzeniem, świadczącym o złagodzeniu napięcia między członkami Wspólnoty, było ustalenie jednolitych cen zboża w grudniu 1964 r.

Niezależnie jednak od atmosfery, jaka panowała między członkami Wspólnoty, pewien automatyzm w normalnym rozwoju i w normalnych czynnościach EWG posuwał naprzód procesy integracyjne.

Tempo rozwoju gospodarczego całej Wspólnoty było w r. 1963 znowu nieco wolniejsze niż w latach poprzednich. Wskaźniki wzrostu produktu społecznego, podobnie jak wskaźniki produkcji przemysłowej i inwestycji, były niższe niż w r. 1962. Nie oznacza to jednak — zdaniem Komisji EWG — utrwalania się tendencji słabnącego rozwoju, a zaobserwowany w r. 1963 wolniejszy rozwój przypisać można w dużej mierze raczej czynnikom przypadkowym i działającym przejściowo. Ta słabsza koniunktura widoczna na początku 1963 r. ustąpiła w ciągu roku, zwłaszcza zaś pod jego koniec, mniej lub więcej wyraźnemu ożywieniu, które trwało nadal i w pierwszym półroczu 1964 r.

W artykule niniejszym omawiamy sytuację gospodarczą Wspólnoty oraz niektóre inne aspekty działalności EWG, mające istotne znaczenie dla procesów integracyjnych.

Produkt społeczny. Słabsze tempo rozwoju gospodarczego było w pierwszej połowie 1963 r. zjawiskiem powszechnym w przemysłowych krajach Europy zachodniej, a hamujące działanie niezwykle ostrej zimy

tylko częściowo zostało nadrobione w drugim półroczu. W rezultacie tego wzrost produktu społecznego brutto (tab. I) był w krajach EWG niższy (4^{0/0}) niż w roku poprzednim (5^{0/0}).

TABELA I
Wskaźniki zmian produktu społecznego¹

Zmiany w %	Produkt społeczny brutto (realny)	
	1962 r.	1963 r.
NRF	+4,4	+3,0
Francja	+5,8	+4,5
Włochy	+6,0	+5,0
Holandia	+2,7	+4,0
Luksemburg	-1,0	+0,5
EWG	+5,0	+4,0

Przeciętne tempo wzrostu utrzymywało się w pierwszym półroczu 1964 r. na takim samym poziomie jak w r. 1963. Ta przeciętna pokrywa jednak duże różnice między poszczególnymi krajami. W Niemczech zachodnich np. w r. 1964 nastąpiło dalsze przyspieszenie wzrostu, tak że produkt społeczny będzie prawdopodobnie znacznie wyższy niż w r. 1963. Natomiast we Francji, a zwłaszcza we Włoszech, stopa wzrostu będzie prawdopodobnie niższa niż w 1963 r. Naczelnym bowiem postulatem gospodarczym w tych ostatnich krajach było w połowie r. 1964 przywrócenie zachwianej równowagi gospodarczej, co usiłowano osiągnąć drogą restrykcji.

Produkcja przemysłowa EWG po okresie słabego postępu z początkiem r. 1963, ożywiła się znacznie w drugiej połowie roku i osiągnęła w stosunku rocznym przyrost wynoszący 4,4^{0/0}, tj. nieco niższy niż w r. 1962 (+5,5^{0/0}) i znacznie niższy niż w r. 1961 (+6,7^{0/0}). Rozwój produkcji przemysłowej w ostatnich latach w krajach EWG przedstawiono w tab II².

W porównaniu z innymi zachodnimi krajami przemysłowymi wskaźniki wzrostu produkcji Wspólnoty utrzymały się na nieco wyższym poziomie. I tak w Wielkiej Brytanii powiększyła się produkcja o 3,5^{0/0}, Austrii 3,2^{0/0}, Szwecji 3,3^{0/0}, USA 5,0^{0/0} (EWG 5,2^{0/0}).

Mimo pewnych wspólnych cech, rozwój przemysłu u każdego z partnerów Wspólnoty miał nieco inny charakter. Przedstawiamy zatem niżej elementy rozwoju zasadniczo trzech wielkich partnerów (NRF, Francja, Włochy), których produkcja przemysłowa stanowi około 88^{0/0} ogółu produkcji EWG.

Ekspansja przemysłu NRF, biorąc pod uwagę przeciętną wielkość produkcji za cały rok, była w r. 1963 słabsza niż w pozostałych krajach Wspól-

¹ *Börsen und Wirtschaftshandbuch 1964* („Frankfurter Allgemeine Ztg.”).

² *Statistisches Amt der Europäischen Gemeinschaften*. „Allgemeines Statistisches Bulletin” nr 9/64.

noty, a udział Niemiec zachodnich w łącznej produkcji wszystkich krajów EWG uległ dalszej redukcji, obniżając się z 42,1% w r. 1961 do 40,9% w 1963 r. To względne zmniejszenie się wagi przemysłu NRF nastąpiło

TABELA II
Produkcja przemysłowa w krajach EWG*

Kraj	Wskaźniki 1958=100			Zmiany % w stosunku do roku poprzedniego			Udział poszczególnych krajów w produkcji EWG w %		
	1962	1963	I. półr. 1964	1962	1963	I. półr. 1964	1961	1962	1963
NRF	135	139	151	+4,7	+3,0	+9,4	42,1	41,7	40,9
Francja	123	130	145	+5,1	+5,7	+9,8	27,2	27,1	27,2
Włochy	159	173	181	+9,7	+8,8	+4,0	18,8	19,5	20,2
Holandia	137	144	154	+3,1	+5,1	+10,0	5,9	5,8	5,8
Belgia	123	131	143	+5,1	+6,5	+10,0	5,6	5,6	5,6
Luksemburg	112	113	125	-4,3	+0,9	+12,1	0,4	0,3	0,3
EWG	135	141	154	+5,5	+4,4	+9,2	100	100	100

* bez budownictwa i przemysłu spożywczego, gdyż tylko z tym ograniczeniem można było uzyskać porównywalność między poszczególnymi krajami.

głównie wskutek stosunkowo szybkiego rozwoju przemysłu francuskiego i włoskiego. Pierwszą połowę 1963 r. cechował powolny postęp warunkowany względami koniunkturalnymi i skutkami ostrej zimy. Dopiero w trzecim kwartale roku wystąpiły wyraźniejsze tendencje rozwojowe, które wzmocniły się jeszcze z początkiem r. 1964, wysuwając znów Niemcy zachodnie na jedno z pierwszych miejsc w zakresie ekspansji wielkich krajów przemysłowych³.

Obok rosnącego szybko popytu ze strony zagranicy zaczął powoli wzrastać również popyt wewnętrzny, występujący znowu po dłuższym czasie szczególnie wyraźnie ze strony inwestorów. Natomiast popyt ze strony państwa, w ubiegłych latach rozwijający się bardzo szybko, wyraźnie zwolnił tempo rozwoju, a w związku z tym zaczęła się zmieniać również struktura popytu. Podczas gdy w ubiegłych latach zasadniczym elementem stabilizacji koniunktury była konsumpcja (przeważnie państwowa), w początku 1964 r. głównym czynnikiem koniunktury, obok popytu zagranicznego zaczęła stawać się powoli działalność inwestycyjna. Zmiany te wpłynęły na produkcję przemysłową o tyle, że wzrost jej objął jednolicie niemal wszystkie branże, przy czym przemysły dóbr inwestycyjnych — rozwijające się słabiej w r. 1963 wskutek ogólnej niewielkiej chęci inwestowania — wykazały w pierwszym półroczu 1964 r. szczególnie wysoką stopę przyrostu.

We Francji impulsy ożywienia gospodarczego wyszły ze strony szybko

³ „Die Weltwirtschaft” nr 1/64.

wzrastającego popytu konsumpcyjnego, pobudzonego rosnącym zatrudnieniem i wyższą płac, jak również z szybko rosnącego eksportu. We wzroście produkcji przodował, chociaż nie mógł utrzymać ubiegłorocznego tempa, przemysł samochodowy ze stopą wzrostu 13,2% (w 1962 r. = +24%), przemysł chemiczny (wzrost 9%) i elektrotechniczny (wzrost 9,5%). Rozwijały się również dobrze przemysły dóbr konsumpcyjnych. Pierwszą połowę 1964 r. charakteryzował pewien spadek koniunktury, co wyraziło się w wolniejszym tempie wzrostu produkcji. Źródła impulsów wzrostu pozostały te same.

Odmienne niż w NRF i we Francji przebiegał rozwój produkcji przemysłowej u trzeciego wielkiego partnera Wspólnoty, tj. we Włoszech. Gospodarka tego kraju znajdowała się w r. 1963 w stadium zwolnionego rozwoju. Wzrost popytu wewnętrznego, mający główne źródło w szybko wzrastających płacach i w wydatkach publicznych znacznie przewyższających wpływy, naruszył równowagę gospodarczą, wywołując tendencje inflacyjne. W polityce stabilizacyjnej, jaką zaczął stosować rząd włoski od września 1963 r., a zwłaszcza po zaleceniach udzielonych mu przez władze EWG w kwietniu 1964 r., położono nacisk na ograniczenie masowej konsumpcji oraz wydatków publicznych z jednej strony oraz na popieranie inwestycji — z drugiej. W związku z chwiejną sytuacją gospodarczą wytworzyła się tendencja recesyjna w produkcji przemysłowej. Tempo jej wzrostu stopniowo malało, a od maja 1964 r. produkcja spadła poniżej poziomu notowanego w analogicznym okresie roku poprzedniego (w sierpniu — 4%).

U pozostałych trzech partnerów Wspólnoty koniunkturalny wzrost produkcji postępował analogicznie jak w NRF i Francji. Znacznie wyższy od przeciętnego wzrost produkcji w Luksemburgu był reakcją przemysłu na boom na światowych rynkach stali.

Zatrudnienie. Równoległe z narastającym od połowy 1963 r. przyspieszeniem rozwoju gospodarczego w większości krajów EWG (z wyjątkiem Włoch) zaostrzała się sytuacja na rynkach pracy.

W NRF, po krótkotrwałym uspokojeniu, zaczęły ponownie występować objawy niedoboru podaży sił roboczych. Ilość nieobsadzonych stanowisk pracy stale wzrastała od połowy 1963 r. (tab. III), a liczba bezrobotnych wyrażała się ułamkiem procentu potencjału pracy. Jedynym elementem mającym poważniejsze znaczenie w podaży rąk do pracy byli cudzoziemcy. Największa ich liczba w 1963 r. wyniosła (koniec września) 829 tys., co stanowiło około 3% całego potencjału pracy. Mimo dalszego wzrostu liczby pracowników cudzoziemskich — w połowie 1964 r. było ich już 933 tys., a w końcu października 1 014 tys. — sytuacja na rynku pracy była stale napięta.

We Francji liczba zatrudnionych powiększyła się wprawdzie w 1963 r. o 2,3%, lecz niemal wyłącznie przez dopływ około 150 tys. robotników cudzoziemskich, w tym około 40 tys. Algierczyków. Włączenie około 700 tys.

wcześniej przybyłych reemigrantów algierskich do procesów wytwórczych dokonane zostało już niemal całkowicie, lecz mimo to niedobór rąk do pracy trwał w 1963 r. jak i w następnym (brak zwłaszcza pracowników wykwalifikowanych). Istnieje wprawdzie nadal imigracja z Algierii, przyjeżdżają jednak ludzie w większości bez kwalifikacji z trudem wchłaniani przez rynek pracy. Stąd pochodzi stosunkowo duża liczba bezrobotnych.

We Włoszech pewne trudności w zbycie — powstałe w związku ze

TABELA III
Bezrobotni i wolne miejsca pracy⁴

Kraj	Koniec 1963 r.		Koniec I. półr.-1964 r.	
	bezrobotnych	wolnych miejsc pracy	bezrobotnych	wolnych miejsc pracy
NRF	185,6	554,8	112,2	661,9
Francja	96,6	55,0	77,5	57,6
Włochy	1 068,8	6,1	978,1	2,8
Benelux	91,0	139,9	62,2	167,6
Razem EWG	1 442,0	755,8	1 230,0	889,9

zwolnieniem tempa wzrostu gospodarczego i chwiejną sytuacją gospodarczą — sprawiły, że popyt na pracę malał. W niektórych branżach przemysłowych skrócono czas pracy, a nawet zmniejszono stan załóg robotniczych. Ilość wolnych miejsc pracy pod koniec pierwszego półrocza 1964 r. znacznie zmalała.

Płace i ceny. Ewolucję płac i cen artykułów konsumpcyjnych na przestrzeni kilku lat w państwach Wspólnoty przedstawiono w tab. IV.

Zwyczajowy ruch płac trwał w r. 1963 nadal we wszystkich krajach EWG przekraczając z reguły wzrost wydajności pracy. W Niemczech zachodnich zwyczajka miała charakter znacznie spokojniejszy niż w ostatnio minionych latach, a napiętość między wzrostem płac a wzrostem wydajności pracy również się zmniejszyła. Przy rosnącym popycie na rynku pracy zwyczajowa tendencja płac utrzymywała się w ciągu całego omawianego okresu, przy czym wzrost płac był — podobnie jak i poprzednio — wyższy od wzrostu kosztów utrzymania.

We Francji oficjalny wskaźnik płac godzinowych wzrastał wprawdzie w l. 1962—63 około 9% rocznie, lecz faktyczny wzrost płac był znacznie wyższy, gdyż wskaźnik nie uwzględniał rozmaitych dodatków; rzeczywisty wzrost wynosił przeciętnie w tym okresie 12—13%. W wyniku rządowej akcji stabilizacyjnej tempo wzrostu płac zostało z końcem 1963 r. nieco zahamowane, lecz tendencja wzrostu płac trwała nadal i w 1964 r.

⁴ Statistisches Amt der Europäischen Gemeinschaften. „Allgemeines Statistisches Bulletin” nr 9/64.

Najwyższy wzrost płac wśród krajów EWG nastąpił w 1963 r. we Włoszech, mimo że brak sił roboczych występował tu w znacznie mniej jaskrawej formie niż w innych krajach EWG, a 1964 r. nie przyniósł żadnej większej zmiany w tej dziedzinie.

TABELA IV
Wskaźniki płac i cen (przeciętne miesięczne 1958=100)⁵

Kraj	1960		1961		1962		1963		1963 kwiecień	1964 kwiecień	
	wska- źnik	% wzro- stu	wska- źnik	% wzro- stu	wska- źnik	% wzro- stu	wska- źnik	% wzro- stu	wska- źnik	wska- źnik	% wzro- stu
A. Płace godzinowe brutto											
NRF	115	—	127	10,4	142	11,8	152	7,0	152	164	7,9
Francja	113	—	122	7,9	133	9,0	145	9,0	141	153	8,5
Włochy	107	—	115	7,5	132	14,8	154	16,6	150	171	14,0
Holandia	111	—	116	4,5	127	9,5	139	9,4	138	157	13,7
Belgia	105	—	109	3,8	115	5,5	122	6,1	—	—	—
Luksemburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
W. Brytania	108	—	114	5,5	118	3,5	122	3,4	121	127	5,0
USA	106	—	109	2,8	112	2,8	115	2,7	115	118	2,6
B. Ceny towarów konsumpcyjnych											
NRF	102	—	105	2,9	109	3,8	112	2,8	113	115	1,7
Francja	110	—	114	3,6	119	4,4	126	5,8	123	128	4,1
Włochy	102	—	104	2,0	109	4,8	117	7,3	116	122	5,1
Holandia	103	—	105	1,0	108	2,8	113	4,6	114	122	7,0
Belgia	102	—	103	1,0	104	1,0	106	1,9	106	109	2,8
Luksemburg	101	—	101	—	102	1,0	105	2,9	103	107	3,9
W. Brytania	102	—	105	2,9	109	3,8	112	2,8	112	114	1,8
USA	102	—	103	1,0	105	1,9	106	1,0	105	107	1,9

Wzrost cen trwał w 1963 r. nadal we wszystkich krajach EWG; w nieco słabszym nasileniu w NRF, natomiast we Francji i Włoszech, podobnie jak w krajach Beneluxu był stosunkowo znaczny. Było to wynikiem zarówno działania zakłóceń równowagi między popytem i podażą, jak wzrostem kosztów, przede wszystkim płac, przy czym wpływ każdego z tych czynników był różny w poszczególnych krajach. Udział płac w jednostkowym koszcie wytwarzania wzrósł we wszystkich krajach Wspólnoty z wyjątkiem NRF.

⁵ SAEG. „Allgemeines Statistisches Bulletin” nr 9/64 oraz wyliczenia oparte na danych tam zawartych.

W 1964 r. nastąpiły pewne zmiany w nasileniu dotychczasowych tendencji w poszczególnych krajach. We Francji wzrost cen był wyraźnie słabszy w wyniku polityki antyinflacyjnej; we Włoszech natomiast czynniki wzrostu popytu wewnętrznego (wzrost płac, wydatki publiczne) były dostatecznie silne, by utrzymać szybki wzrost cen. Również w krajach Beneluxu tendencje wzrostu cen były silnie zaznaczone.

Handel zagraniczny. Rozmiary i tendencje rozwojowe handlu zagranicznego przedstawione zostały w tabeli V.

Wzrastający w ciągu r. 1963 i w pierwszym półroczu 1964 r. popyt na rynkach światowych pozwolił Wspólnocie przyspieszyć rozwój handlu zagranicznego, przy czym zaznaczająca się już w ubiegłych latach nierównomierność rozwoju importu i eksportu utrzymała się nadal. Eksport rozwijał się nieco wolniej od importu i w r. 1963, podobnie jak w roku poprzednim, pozostawał w tyle za rozwojem eksportu światowego. Wskaźnik wzrostu eksportu zewnętrznego EWG wyniósł bowiem w 1963 r. 104,7 (rok poprzedni = 100), handlu światowego zaś — 108,8. Przyczyn takiego stanu rzeczy można dopatrywać się w pewnym stopniu w zmniejszonej konkurencyjności towarów EWG, wywołanej stosunkowo większą zwyżką cen związaną z ewolucją płac⁶, głównie jednak w koniunkturalnych przesunięciach w strukturze popytu. U głównych zewnętrznych odbiorców EWG koniunktura opierała się na konsumpcji prywatnej, a tymczasem eksport Wspólnoty składał się w około 60% z maszyn i półproduktów, na które popyt w tym czasie rozwijał się znacznie słabiej. Sytuacja zmieniła się nieco w pierwszym półroczu 1964 r. Dynamika wzrostu eksportu, pod wpływem dobrej koniunktury światowej, doznała ponownego przyspieszenia (wskaźnik 114,9) dorównując postępowi eksportu światowego (114,8). Natomiast dynamika importu zewnętrznego była większa od przeciętnej światowej, o czym świadczy wskaźnik wzrostu importu EWG wynoszący w r. 1963 — 110% (rok poprzedni 108%) przy wskaźniku światowym — 108. Oprócz inflacyjnej skłonności do importu ze strony pewnych krajów (Francja, Włochy) działała przy takim rozwoju stosunków handlowych także wyraźnie lepsza (jak twierdzą władze EWG) pozycja rynkowa niektórych krajów eksportujących do EWG. W pierwszym półroczu 1964 r. sytuacja o tyle się zmieniła, że dynamika importu Włoch była znacznie słabsza i stopień wzrostu importu wyrównał się w przybliżeniu ze wskaźnikiem handlu światowego.

Struktura handlu zagranicznego EWG ulegała w ostatnich latach wyraźnym zmianom, które — jak się wydaje — zaczynają nabierać charakteru trwałego. Przy rosnących stale ogólnych obrotach zmieniały się proporcje między obrotami wewnętrznymi i zewnętrznymi, a mianowicie udział obrotów zewnętrznych — z krajami trzecimi — zmniejszał się na korzyść obrotów

⁶ Wskaźnik cen przeciętnych na rynkach światowych wyniósł w 1963 r. 101,2, we Francji 117, w NRF 104, we Włoszech 106.

TABELA V

Handel zagraniczny w mld dolarów⁷
(wskaźnik zmian — rok poprzedni=100)

Kraj	1961		1962				1963				I. półrocze 1964			
	im- port	eks- port	import		eksport		import		eksport		import		eksport	
			kw- ta	wsk. zm.	kw. zm.	wsk. zm.	kw. zm.	wsk. zm.	kw. zm.	wsk. zm.	kw. zm.	wsk. zm.		
A. Obroty z całym światem														
NRF	10,9	12,7	12,3	113	13,3	105	13,0	106	14,6	110	6,8	107	7,9	115
Francja	6,7	7,2	7,5	118	7,4	116	8,7	116	8,0	108	5,3	122	4,5	113
Włochy	5,2	4,1	6,1	117	4,7	115	7,5	123	5,0	106	4,0	111	2,8	115
Holandia	5,1	4,3	5,3	104	4,6	107	6,0	113	5,0	108	3,5	123	2,8	115
Belgia/Luks.	4,2	3,9	4,6	109	4,3	110	5,1	111	4,8	111	3,0	122	2,8	119
EWG	32,2	32,3	35,8	111	34,2	106	40,3	113	37,5	110	22,6	115	20,8	115
B. Obroty wewnętrzne														
NRF	3,4	4,0	4,0	118	4,5	113	4,3	108	5,5	122	2,3	111	3,0	118
Francja	2,1	2,4	2,5	119	2,7	112	3,1	124	3,1	115	1,9	127	1,8	120
Włochy	1,5	1,3	1,9	126	1,6	123	2,5	132	1,8	113	1,3	113	1,0	124
Holandia	2,5	2,1	2,7	104	2,3	110	3,1	115	2,6	113	1,9	126	1,5	123
Belgia/Luks.	2,1	2,1	2,3	110	2,5	120	2,7	117	2,9	116	1,6	125	1,7	122
EWG	11,7	11,9	13,4	115	13,6	114	15,7	117	15,9	117	9,0	120	9,1	120
C. Obroty zewnętrzne														
NRF	7,5	8,7	8,3	111	8,8	101	8,7	105	9,2	105	4,5	106	4,9	112
Francja	4,6	4,8	5,0	109	4,6	95	5,6	112	5,0	109	3,3	119	2,8	109
Włochy	3,7	2,9	4,1	111	3,0	103	5,0	122	3,2	107	2,7	110	1,7	111
Holandia	2,6	2,2	2,7	104	2,3	105	2,9	107	2,3	100	1,7	120	1,2	107
Belgia/Luks.	2,0	1,8	2,2	110	1,9	105	2,4	109	1,9	100	1,4	117	1,1	114
EWG	20,4	20,4	22,3	109	20,6	101	24,6	110	21,6	105	13,6	113	11,7	112
D. Obroty z krajami EFTA														
NRF	2,1	3,6	2,3	110	3,7	103	2,4	104	4,0	108	1,2	108	2,1	113
Francja	0,7	1,1	0,8	114	1,2	109	1,1	137	1,3	108	0,6	121	0,8	118
Włochy	0,8	0,9	1,0	125	1,0	111	1,2	120	1,0	100	0,6	102	0,5	111
Holandia	0,7	1,0	0,8	114	1,1	110	0,8	100	1,0	91	0,5	119	0,5	104
Belgia/Luks.	0,6	0,6	0,6	100	0,6	100	0,7	117	0,8	133	0,4	113	0,4	108
EWG	4,9	7,2	5,5	112	7,5	104	6,2	113	7,9	105	3,3	111	4,3	112

⁷ Zestawiono na podstawie danych zawartych w „Aussehhandel Monatsstatistik” nr 8—9, 1964. Statistisches Amt der Europäischen Gemeinschaften.

Kraj	1961		1962				1963				I. półrocze 1964			
	im- port	eks- port	import		eksport		import		eksport		import	eksport		
			kwot. zm.	wsk. zm.	kw. zm.	wsk. zm.	kw. zm.	wsk. zm.	kw. zm.	wsk. zm.				
E. Obroty z USA														
NRF	1,5	0,9	1,7	113	1,0	111	2,0	118	1,1	110	1,0	91	0,6	116
Francja	0,7	0,4	0,8	114	0,4	100	0,9	112	0,4	100	0,6	135	0,2	112
Włochy	0,9	0,4	0,9	100	0,4	100	1,0	111	0,5	125	0,6	112	0,2	110
Holandia	0,6	0,2	0,6	100	0,2	100	0,6	100	0,2	100	0,4	126	0,1	106
Belgia/Luks.	0,4	0,4	0,5	125	0,4	100	0,5	100	0,4	100	0,3	116	0,2	119
EWG	4,1	2,2	4,5	110	2,4	109	5,0	111	2,6	108	2,8	109	1,4	112

F. Obroty z krajami stowarzyszonymi

NRF	0,2	0,08	0,2	100	0,06	75	0,2	100	0,09	150	0,1	110	0,05	130
Francja	1,2	1,5	1,3	108	1,2	80	1,3	100	1,3	108	0,7	112	0,7	100
Włochy	0,09	0,04	0,1	111	0,04	100	0,1	100	0,05	125	0,06	95	0,03	139
Holandia	0,04	0,04	0,04	100	0,04	100	0,07	175	0,06	150	0,04	126	0,03	123
Belgia/Luks.	0,3	0,06	0,2	66	0,07	116	0,2	100	0,07	100	0,1	125	0,04	147
EWG	1,8	1,8	1,9	105	1,4	78	1,9	100	1,5	107	1,1	112	0,8	105

wewnętrznych. Tendencja ta widoczna jest zarówno w eksporcie (znacznie wyraźniej), jak i w imporcie. Udział krajów trzecich wynosił:⁸

	w eksporcie	w imporcie
w r. 1960	65,5 ^{0/0}	65,8 ^{0/0}
1961	63,2 ^{0/0}	63,5 ^{0/0}
1962	60,3 ^{0/0}	62,4 ^{0/0}
1963	57,6 ^{0/0}	61,0 ^{0/0}
pierwsze półrocze 1964	56,1 ^{0/0}	60,3 ^{0/0}

W świetle tych liczb zarzuty podnoszone z wielu stron przeciw Wspólnocie, że w stosunku do krajów trzecich prowadzi ona politykę dyskryminacyjną, znajdują potwierdzenie. W każdym razie to, że wewnętrzne preferencje celne, wynikające z polityki integracyjnej, dają niewątpliwe efekty, widoczne jest z dysproporcji rozwojowej między handlem zewnętrznym a wewnętrznym. Ilustracją wspomnianej dysproporcji może być porównanie wskaźników obrotów handlu wewnętrznego i zewnętrznego. Wskaźniki te (rok poprzedni = 100) wyniosły:

⁸ Wyliczono na podstawie danych zawartych w „Aussenhandel Monatsstatistik” nr 8—9/64.

	w latach	1962	1963	I/1964
w handlu wewnętrznym		114,2	117,5	120,0
w handlu zewnętrznym		105,1	107,6	107,8

Zaznaczyć należy, że od 1 VII 64 r. cła wewnętrzne obniżone zostały o dalsze 10^{0/0}, tj. do poziomu 40^{0/0} pierwotnej wysokości. Dalszym bodźcem intensyfikacji importu były — o czym już wyżej wspomniano — tendencje inflacyjne panujące w gospodarce Włoch i Francji. Wywołały one, zwłaszcza w r. 1963, nieproporcjonalnie duży wzrost importu tych krajów. We Francji wyniósł on 24^{0/0}, we Włoszech 32^{0/0}. W 1964 r. import francuski wykazywał nadal tendencję do wzmożenia swojej dynamiki, natomiast włoski — wskutek stosowania przez rząd polityki restrykcyjnej — obniżył stopę wzrostu do 13^{0/0}, tj. poniżej przeciętnego poziomu Wspólnoty.

Największymi partnerami, skupiającymi około 46^{0/0} ogółu obrotów handlu Wspólnoty z krajami trzecimi, są Stany Zjednoczone oraz państwa EFTA, a dynamika wzrostu obrotów z tymi krajami była na przestrzeni ostatnich kilku lat z reguły większa od przeciętnej. Natomiast obroty z krajami stowarzyszonymi, stanowiące 7,3^{0/0} ogółu obrotów, miały dynamikę znacznie słabszą, mimo że kraje te korzystają z preferencji celnych i z bezpośredniej pomocy finansowej.

Przedstawione tendencje rozwoju handlu zagranicznego wywołały postępującą pasywizację łącznego bilansu handlowego krajów Wspólnoty (tab. VI).

TABELA VI
Salda bilansu handlowego w mln dolarów USA⁹

Rok	NRF	Francja	Włochy	Holandia	Belgia-Luksem.	EWG
1961	+1 147	+224	- 808	-342	-248	- 27
1962	+ 466	-346	-1 135	-336	-366	-1 717
1963	+ 486	-608	-1 810	-570	-521	-3 024
I. kw. 1964	+ 181	-277	- 555	-203	-133	- 985
II. kw. 1964	+ 219	-333	- 404	-257	-175	- 950

Wydaje się jednak, że w drugim kwartale r. 1964 wzrost pasywizacji został wstrzymany. Mimo ujemnych sald w handlu zagranicznym, bilanse płatnicze Wspólnoty — wskutek dopływu obcych kapitałów — były stale aktywne, a ogólny stan rezerw walutowych brutto wzrastał (tab. VII).

Wśród partnerów Wspólnoty jedynym krajem, w którym spadł pod koniec 1963 r. stan rezerw były Włochy. Dużych deficytów bilansu handlowego nie zdołał tam całkowicie pokryć dopływ kapitałów pochodzących z pożyczek zagranicznych.

⁹ „Aussenhandel Monatsstatistik” nr 8—9/64.

TABELA VII
Stan rezerw złota i walut brutto w mln dolarów USA¹⁰

Kraj	1961	1962	1963	I. półrocze 1964
NRF	6 527	6 439	7 098	7 158
Francja	2 939	3 610	4 457	4 737
Włochy	3 419	3 441	3 057	2 863
Holandia	1 715	1 743	1 899	1 786
Belgia—Luksemburg	1 657	1 622	1 802	1 788
EWG	16 257	16 855	18 313	18 332

Polityka celna. Redukcja cel wewnątrznych postępowała w dalszym ciągu. Począwszy od 1 VII 63 r. obniżono stawki celne od produktów przemysłowych z 50 do 40^{0/0} pierwotnej wysokości, a stawki od produktów rolnych z 65 do 55^{0/0}. Równoległe z redukcją cel wewnątrznych przeprowadzono dalsze 30-procentowe „zbliżenie” narodowych cel zewnętrznych do ogólnej taryfy Wspólnoty.

Wyrządzenie terminów redukcji cel przewidzianych w traktacie rzymskim wynosi dwa i pół roku. W lutym 1964 r. Niemiecka Republika Federalna wystąpiła z propozycją dalszej ponadplanowej obniżki o 10^{0/0} z końcem 1964 r., lecz projekt ten nie został przyjęty przez pozostałych partnerów.

Dużo uwagi poświęcały władze Wspólnoty zapowiedzianej konferencji celnej GATT¹¹ i stanowisku, jakie zająć by miała EWG wobec propozycji Stanów Zjednoczonych (tzw. runda Kennedy'ego) wzajemnego obniżenia cel o 50^{0/0}. Dążeniem władz Wspólnoty było usunięcie względnie zredukowania znacznych rozbieżności w wysokości stawek celnych na takie same towary w taryfach rozmaitych krajów. Chodziło tu zwłaszcza o cła Stanów Zjednoczonych, które w wielu wypadkach są tak wysokie, że redukcja ich o 50^{0/0} nie odebrałaby im charakteru prohibicyjnego, podczas gdy taka sama procentowa redukcja w krajach o niskiej taryfie mogłaby praktycznie sprowadzić ich znaczenie niemal do zera. Doprowadzono w końcu drogą wstępnych pertraktacji do tego, że władze EWG złożyły w GATT listy towarów, które mają być wyjęte spod ogólnej redukcji cła. Rozstrzygnięcie tej ważnej dla handlu ze Stanami Zjednoczonymi kwestii ma nastąpić w ciągu r. 1965.

Ogólna polityka gospodarcza. Pierwsze kroki wiodące do praktycznego wprowadzenia w życie wspólnej polityki gospodarczej poczyniono dopiero w 1963 r. W połowie tego roku Komisja EWG, opierając się na wcześniej uchwalonym *Programie działania w drugim etapie* przedstawiła szereg propozycji dotyczących średnioterminowej polityki gospodarczej

¹⁰ „Allgemeines Statistisches Bulletin” nr 9/64.

¹¹ *General Agreement on Tariffs and Trade.*

Wspólnoty i współpracy walutowej oraz finansowej. Z początkiem 1964 r. Rada propozycje te zatwierdziła w formie uchwały. Uchwała przewiduje utworzenie komitetu średnioterminowej polityki gospodarczej, którego zadaniem jest ustalanie — na podstawie przewidywań opracowanych przez grupę niezależnych rzeczoznawców — programów wspólnej polityki gospodarczej na okresy pięcioletnie. Celem polityki ma być zapewnienie pełnego zatrudnienia i równomiernego rozwoju gospodarczego przy równoczesnej stałości kursów wymiennych walut. Programy te mają obejmować zasadniczo wskazówki co do sposobu postępowania w dziedzinach, w których działalność państwa ma dla rozwoju gospodarczego decydujące znaczenie.

Dla koordynacji polityki walutowej utworzono komitet prezydentów banków centralnych. Kompetencje wydziału walutowego rozszerzono i nałożono na kraje członkowskie obowiązek uprzedniego konsultowania się w wypadku zamierzonej zmiany parytetu walutowego. W zakresie polityki budżetowej ustanowiono komitet dyrektorów działów budżetowych rządów krajów Wspólnoty, którego zadaniem ma być rozważenie, w możliwie wczesnym stadium sporządzania budżetów, możliwości ich wzajemnej koordynacji.

W kwietniu 1964 r. wobec zachwiania się sytuacji gospodarczej we Włoszech i we Francji, Rada uchwaliła szereg zaleceń w celu przywrócenia równowagi. Istotną ich treścią jest zalecenie ograniczenia globalnego popytu, w szczególności wydatków publicznych, prowadzenia restrykcyjnej polityki kredytowej i stosowania polityki płac, zapewniającej równowagę między wzrostem wydajności pracy a wzrostem płac. W zakresie handlu zagranicznego Rada zaleciła prowadzenie liberalnej polityki importowej i nie stosowanie doraźnych ograniczeń.

Polityka rolna. Organizacje rynkowe, stworzone dla niektórych produktów rolnych w 1962 r., obejmowały około 53% ogółu produkcji krajów EWG. W grudniu 1963 r. rozszerzono z ważnością od 1 VII 64 r. listę produktów podlegających wspólnej polityce o kilka dalszych artykułów, tak że ramy wspólnej polityki rolnej rozszerzyły się do 85% produkcji rolnej, praktycznie zatem rynek produktów rolnych znalazł się w gestii organów Wspólnoty.

Najbardziej kontrowersyjnym problemem polityki rolnej była cena zboża. Ostatecznie, po trwających kilka lat pertraktacjach i kilku ostrych konfliktach, Rada Ministrów przyjęła w grudniu 1964 r. tzw. plan Mansholta, ustalając jednolitą cenę zboża i oznaczając termin jej wprowadzenia na dzień 1 VII 1967 r. Równocześnie uchwalono wypłacenie dotacji rolnikom NRF, Włoch i Luksemburga, które w okresie przejściowym pokrywać będą straty ponoszone przez rolników tych krajów wskutek wprowadzenia jednolitej ceny na zboże.

Kraje stowarzyszone. Układ o włączeniu Grecji do Wspólnoty jako członka stowarzyszonego wszedł w życie praktycznie na początku 1963 r. Zniżki celne udzielone Grecji przez EWG (50%, a od 1 VII 63 — 60%) nie wpłynęły jednak w 1963 r. w sposób wyraźny na ożywienie obrotów han-

dłowych. Przy wzroście bowiem ogólnego eksportu Grecji (w stosunku do roku poprzedniego) o 16⁰/₀, eksport do krajów EWG spadł o prawie 1⁰/₀, a przy wzroście ogólnego importu o 15⁰/₀, import z EWG wzrósł o 12⁰/₀. W pierwszym półroczu 1964 r. stosunki ożywiły się nieco: eksport do EWG wzrósł o 10⁰/₀, import zaś o 23⁰/₀. Przyznany Grecji kredyt 125 mln dol. został częściowo wykorzystany.

We wrześniu 1963 r. zawarto układ o asocjacji z Turcją (wszedł w życie 1 XII 1964 r.), przewidujący m. in. udzielenie temu krajowi pomocy finansowej w wysokości 175 mln dol. na okres najbliższych pięciu lat. W tym okresie (przygotowawczym) mają być spełnione zasadnicze warunki zrealizowania w przyszłości unii celnej.

Kilka innych krajów nawiązało kontakty z EWG celem zbadania możliwości przystąpienia do Wspólnoty, lecz pertraktacje te nie wyszły poza fazę wstępnych rozmów.

W czerwcu 1964 r. wszedł w życie układ z r. 1962 o przyjęciu do Wspólnoty, jako członków stowarzyszonych, 18 państw afrykańskich i Madagaskaru. Państwom tym przyznano, bez świadczeń wzajemnych z ich strony, obniżkę wspólnej taryfy celnej EWG na niektóre towary, ważne dla ich eksportu: i tak cło na kakao i kawę obniżono o 40⁰/₀, na ananasy i niektóre inne owoce o 25⁰/₀, na orzechy kokosowe o 20⁰/₀. Ponadto udzielono im bezpośredniej pomocy finansowej z Europejskiego Funduszu Rozwoju.

Finansowanie pomocy gospodarczej. Celowi temu służą dwie instytucje: Europejski Fundusz Rozwoju i Europejski Bank Inwestycyjny.

Pierwsza z nich ma za zadanie finansowanie infrastrukturalnych inwestycji w stowarzyszonych krajach zamorskich. Pierwotny fundusz przeznaczony na pierwsze pięciolecie (do 1962 r.) wyniósł 581 mln dol. i został wykorzystany do końca 1963 r. w kwocie 561 mln dol. Z drugiego funduszu (800 mln dol. na dalszy pięcioletni okres) przyznano do końca pierwszego półrocza 1964 r. dotacji 483 mln dol. na sfinansowanie 359 zamierzeń inwestycyjnych.

Europejski Bank Inwestycyjny udzielił ogółem do końca marca 1964 r. 54 pożyczek na kwotę 302 mln dol., z czego 40 pożyczek, na sumę 206 mln dol., otrzymały Włochy na sfinansowanie rozwoju gospodarczego południowej części kraju. Również NRF otrzymała z początkiem 1964 r. pożyczkę w wysokości 5 mln dol. na budowę elektrociepłowni w Berlinie zachodnim. W r. 1963 Bank rozszerzył swoją działalność na Grecję, a w najbliższym czasie ma rozciągnąć również na Turcję i afrykańskie kraje stowarzyszone.

Polityka socjalna. Działalność władz EWG w zakresie polityki socjalnej ograniczyła się w 1963 r. do opracowania wytycznych do projektu programu koordynacji systemów bezpieczeństwa socjalnego. Rządy poszczególnych krajów EWG odnosiły się z dużą rezerwą do tych planów ze względu na trudności w rozwiązaniu problemów bezpieczeństwa socjalnego w zasięgu krajowym.

Dla finansowania akcji o charakterze socjalnym służy Europejski Fundusz Socjalny. Udzielono z niego w 1963 r. dotacji w kwocie 7,5 mln dol. na przeszkolenie zawodowe i przesiedlenie pracowników. Stworzono w ten sposób możliwości zarobkowe dla 80 tys. ludzi, przy czym w liczbie tej mieści się 19 tys. pracowników niemieckich i 36 tys. przesiedlonych do Niemiec zachodnich Włochów. W czasie dotychczasowej swojej działalności Fundusz udzielił dotacji na łączną kwotę 20 mln dol., z czego największa kwota (7 mln dol.) przypada na Francję. Z akcji sfinansowanych tymi kwotami skorzystało do końca 1963 r. 263 tys. pracowników: 39 tys. (+ 36 tys. przesiedlonych robotników włoskich) w NRF, 15 tys. we Francji, 167 tys. we Włoszech, 7 tys. w państwach Beneluksu.

Kończąc przegląd najważniejszych aspektów działalności EWG należy ogólnie stwierdzić, że gospodarka niektórych krajów Wspólnoty ulegała w omawianym okresie pewnym zaburzeniom, co wywołało żywą reakcję pozostałych partnerów, powodowanych obawą o przenikanie niekorzystnych zjawisk na ich teren. Zalecenia Rady, która postawiła sobie za cel polityki gospodarczej zrównoważony rozwój krajów Wspólnoty dały pewne rezultaty. Tendencja do pogarszania się bilansu handlowego została zatrzymana i nastąpiła pewna poprawa w dziedzinie stabilizacji cen. Jednakże główny cel, zawarty w zaleceniach uchwały Rady z kwietnia 1964 r., tj. przywrócenie do końca 1964 r. stałości cen i kosztów liczonych na jednostkę produkcji, nie został osiągnięty.

TADEUSZ KRAJCZYCKI

Opracowano na podstawie: „Bulletin der EWG” nr 8/64; „Die Weltwirtschaft” nr 1/64; EWG — *Bilanz des Jahres*. „Blick durch die Wirtschaft” z 24—28 XII 1964; *Börsen und Wirtschaftshandbuch 1964* („Frankfurter Allgemeine Zeitung”; *Statistisches Amt der Europäischen Gemeinschaften*, „Aussenhandel Monatsstatistik” nr 8—9/64; „Allgemeines Statistisches Bulletin” nr 9/64.

POTENCJAŁ PRODUKCYJNY I BADANIA W DZIEDZINIE ENERGI JĄDROWEJ W NRF

Rozwój badań w dziedzinie wykorzystania energii jądrowej dla celów pokojowych nie daje się w sensie technicznym oddzielić od badań prowadzonych dla celów militarnych. Według opinii jednego z najwybitniejszych specjalistów amerykańskich, badania oraz produkcja energii jądrowej dla celów pokojowych i militarnych wzajemnie się uzupełniają¹.

¹ J. R. Oppenheimer, *Atomkraft und menschliche Freiheit*. Hamburg 1957, s. 11 i n.